

صادرات ایران به روسیه

چالش ها و راهکارها

کمیون توسعه صادرات

عنوان گزارش: صادرات ایران به روسیه: چالش ها و راهکارها
کمیسیون: توسعه صادرات
تهیه کننده: حمید رضا قاسمی
ناظر: محمد زائری
انتشار: دبیرخانه کمیسیون های تخصصی اتاق ایران
شماره گزارش: ۰۶۹۴۰۵
دی ۹۴

خلاصه مدیریتی

کاهش درآمدهای نفتی و وابسته بودن اقتصاد کشور به درآمدهای ارزی حاصل از صدور نفت خام، باعث توجه سیاستگذاران به صادرات غیرنفتی گردیده است. در این بین کشور روسیه از بازار بزرگی برای صادرات برخوردار است و علی رغم تعاملات مثبت سیاسی و شرایط مطلوب جغرافیای ایران با روسیه، کشور ما در تصاحب بازارهای روسیه ناکام بوده و سهم ایران از محصولات صادراتی به روسیه تنها ۰/۱ درصد است. در شرایط کنونی و تحریم ترکیه از جانب روسیه، یک شرایط ویژه برای کشور در تصاحب بخشی از سهم ترکیه در بازار روسیه فراهم گردیده است. در این راستا کمیسیون صادرات اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران سلسله نشست‌های تخصصی با موضوع آسیب شناسی صادرات به روسیه و با مشارکت سازمان توسعه تجارت، وزارت جهاد کشاورزی و اتاق مشترک ایران و روسیه برگزار نموده است. در این گزارش سعی بر آن است که با استفاده از نظرات متخصصین امر و استفاده از آخرین آمار و اطلاعات موجود، تصویری شفاف در زمینه تعامل تجاری ایران و روسیه ارائه شود. در این راستا ابتدا شاخص‌های اقتصادی و تجاری روسیه بررسی گردیده، سپس به مقایسه میزان مبادلات تجاری روسیه-ترکیه و روسیه-ایران می‌پردازیم. در نهایت نیز موانع و مشکلات مرتبط با تجارت ایران و روسیه بررسی شده و در پایان به ارائه راهکارهای کوتاه و بلندمدت می‌پردازیم.

فهرست

مقدمه	۴
۱- شاخص های اقتصادی	۵
۱-۱ تولید ناخالص داخلی	۵
۲-۱ درآمد ملی سرانه	۶
۳-۱ سهم بخش های مختلف از تولید ناخالص داخلی	۷
۴-۱ زمان مورد نیاز برای شروع یک کسب و کار	۷
۲- شاخص های تجاری روسیه	۸
۱-۲ قوانین گمرکی	۸
۱-۱-۲ نرخ های گمرکی	۸
۲-۱-۲ مقررات گمرکی واردات کالا	۸
۳-۱-۲ مقررات گمرکی صادرات	۹
۴-۱-۲ خدمات گمرکی روسیه	۹
۵-۱-۲ محدودیت های گمرکی	۹
۶-۱-۲ واردات موقت	۱۰
۷-۱-۲ تشریفات ورود و صدور کالا	۱۰
۲-۲ صادرات	۱۴
۳-۲ واردات	۱۵
۴-۲ مبادلات تجاری روسیه و ترکیه	۱۷
۵-۲ مبادلات تجاری ایران و روسیه	۲۰
۶-۲ مقایسه توانمندیها، مزیت ها و زیرساخت های موثر در تولید و صدور محصولات کشاورزی میان ایران و ترکیه در ارتباط با صادرات به روسیه	۲۴
۳- موانع و مشکلات	۲۶
۱-۳ موانع و مشکلات مرتبط با کشور روسیه	۲۶
۲-۳ موانع و مشکلات ایران در صادرات	۲۶
۳-۳ موانع و مشکلات ایران در صادرات به روسیه	۲۶
۴- راهکارهای پیشنهادی	۲۷
۱-۴ راهکارهای بلند مدت	۲۷
۲-۴ راهکارهای کوتاه مدت	۲۸
منابع	۲۹

مقدمه

روسیه با نام رسمی فدراسیون روسیه پهناورترین کشور جهان با ۱۷ میلیون کیلومتر مربع وسعت است که در منطقه شمال اوراسیا قرار دارد. این کشور در آسیای شمالی و اروپای خاوری واقع شده و به لحاظ همجواری با اقیانوس آرام شمالی، اقیانوس منجمد شمالی، دریای خزر، دریای سیاه و دریای بالتیک با ۱۴ کشور آسیایی و اروپایی مرز آبی دارد. جمعیت روسیه ۱۴۳۸۱۹۵۶۹ نفر و نرخ رشد جمعیت آن بر اساس آمار بانک جهانی در سال ۲۰۱۴ میلادی ۰/۲۲ درصد است.

در ماههای اخیر به دلیل مناقشات بوجود آمده بین روسیه و ترکیه و سرنگونی بمب افکن سوخو ۲۴ روسیه بوسیله جنگنده اف ۱۶ ترکیه در مرز سوریه، مسکو تحریم‌هایی را علیه آنکارا تصویب کرد. روسیه موارد زیر را ممنوع کرد:

۱- واردات میوه، سبزیجات، مرغ و نمک

۲- انجام پروازهای چارتر روسیه به ترکیه

۳- انجام طرح‌های ساختمانی با شرکت‌های ترک مستقر در روسیه (برگرفته از متن تحریم ترکیه از جانب روسیه)

دو کشور در بخش‌های انرژی، گردشگری، نساجی و مواد غذایی مبادلات تجاری زیادی دارند. در سال ۲۰۱۴ درآمد مسکو از معاملات با ترکیه به رقم ۲۵ میلیارد دلار رسیده است. در مقابل ترکیه نیز درآمدی معادل ۵ میلیارد و ۹۰۰ میلیون دلار از روابط تجاری بازرگانی خود با روسیه بدست آورده است.

گردشگران روسی در رونق صنعت گردشگری ترکیه نقش مهمی را ایفا می کنند. در سال ۲۰۱۴ بیش از ۳ میلیون گردشگر روس به ترکیه سفر کرده است.

از سوی دیگر پروژه احداث خط لوله انتقال گاز بین ترکیه و روسیه به ارزش ۱۱ میلیارد یورو در سال ۲۰۱۴ آغاز شده و بدلیل اختلافات بین طرفین متوقف مانده است. با وجود تنش‌های موجود پیش بینی می شود از سرگیری فعالیت‌های این پروژه منتفی شود.

این موضوع باعث هدفگذاری جایگزینی ایران در بازار روسیه به جای ترکیه شده است. وجود تعاملات بلند مدت تاریخی و سیاسی ایران و روسیه، موقعیت جغرافیایی ایران و تنش‌های بوجود آمده بین روسیه و ترکیه، باعث تکاپوی فعالین بخش خصوصی و مسئولین دولتی کشور برای تصاحب سهم بازار روسیه گردید. در این راستا گزارش حاضر به معرفی اجمالی وضعیت اقتصادی روسیه، تعاملات تجاری این کشور با دنیا، با نگاه ویژه به کشورهای ترکیه و ایران، بررسی چالشها و راهکارهای تجارت ایران به روسیه می پردازد.

۱- شاخص های اقتصادی

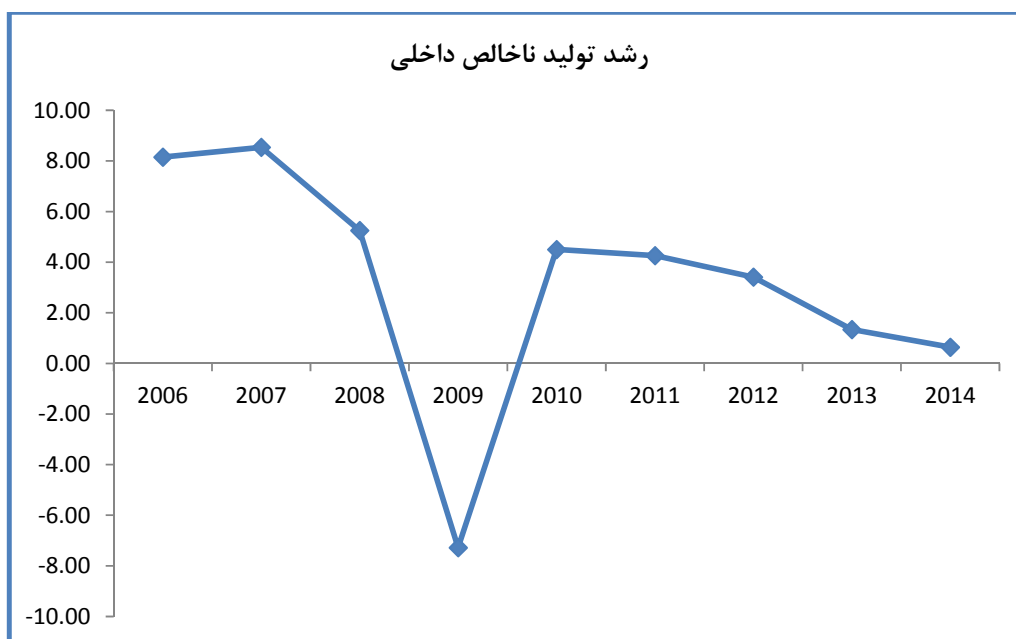
۱-۱ تولید ناخالص داخلی

یکی از شاخص های مهم برای شناخت وضعیت اقتصادی هر کشور، بررسی رشد تولید ناخالص داخلی آن کشور است. این نرخ که از آن با عنوان «نرخ رشد اقتصادی» هم نامبرده می شود، می تواند به عوامل متعددی از جمله تغییرات نهادی، افزایش نهاده های تولید، افزایش بهره‌وری تولید، بکارگیری ظرفیت‌های احتمالی خالی در اقتصاد و ... وابسته باشد.

جدول ۱- رشد تولید ناخالص داخلی روسیه (درصد)

سال	۱۹۹۰	۲۰۰۰	۲۰۰۶	۲۰۰۷	۲۰۰۸	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴
نرخ رشد GDP	-۳	۱۰	۸	۸	۵	-۷	۴	۴	۳	۱	۰/۶۴

منبع: World bank

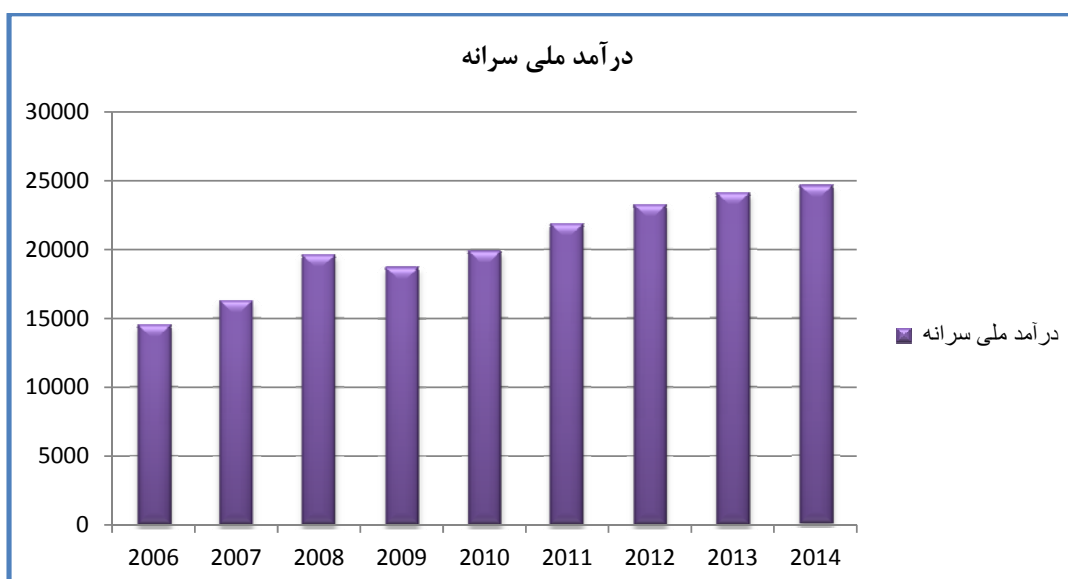
۲-۱ درآمد ملی سرانه

درآمد سرانه هر کشور از تقسیم تولید ناخالص داخلی بر جمعیت آن کشور بدست می‌آید. این شاخص می‌تواند در نمایش وضعیت یک کشور به فعالین اقتصادی کمک نماید. هرچه درآمد ملی سرانه بالاتر باشد کشور در وضعیت اقتصادی بهتری قرار خواهد داشت و می‌تواند در جذب سرمایه به خصوص سرمایه های خارجی برای یک کشور مفید باشد.

جدول ۲- درآمد ملی سرانه

سال	۲۰۰۶	۲۰۰۷	۲۰۰۸	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴
مقدار(دلار)	۱۴۴۸۰	۱۶۲۸۰	۱۹۶۰۰	۱۸۷۶۰	۱۹۸۶۰	۲۱۸۵۰	۲۳۲۵۰	۲۴۰۷۰	۲۴۷۱۰

منبع: world bank

۳-۱ سهم بخش های مختلف از تولید ناخالص داخلی

این شاخص به نوعی نمایانگر مزیت نسبی هر کشور در بخش های مختلف است. در واقع یکی از کاربردهای آن علامت دهی به شرکای تجاری در خصوص نقاط ضعف و قوت کشور است و باعث هدفگذاری صحیح و موفق برای شرکا می گردد. بر اساس آمار بانک جهانی در سال ۲۰۱۴ سهم بخش کشاورزی از تولید ناخالص داخلی ۴/۱۷ درصد بوده است این شاخص برای بخش صنعت برابر ۳۵/۸ درصد و برای بخش خدمات ۶۰ درصد می باشد. بر این اساس صادرات محصولات کشاورزی به روسیه با توجه به سهم اندک این بخش در تولید ناخالص داخلی روسیه و شرایط اقلیمی و جغرافیایی برخی از مناطق ایران برای تولید محصولات کشاورزی با هدف صادرات به روسیه می تواند سودهای سرشاری را از این طریق عاید صادرکنندگان نماید. علاوه بر این با توجه به مشکلات بیکاری کشور توجه ویژه به بخش کشاورزی می تواند مشکل بیکاری کشور را مرتفع نماید.

منبع: world bank

۴-۱ زمان مورد نیاز برای شروع یک کسب و کار

بروکراسی اداری پیچیده در برخی کشورها باعث صرف زمان و هزینه های زیادی برای سرمایه گذاران به خصوص سرمایه گذاران خارجی به دلیل عدم آشنایی می گردد. هرچه سرعت شروع یک کسب و کار در کشوری پایین تر باشد قدرت جذب آن کشور در سرمایه ها افزایش می یابد. روسیه از این منظر در جایگاه مناسبی قرار دارد.

جدول ۳- زمان مورد نیاز برای شروع یک کسب و کار

سال	۲۰۱۳	۲۰۱۴	۲۰۱۵
متوسط زمان مورد نیاز برای شروع کسب و کار (روز)	۱۲/۹	۱۱/۲	۱۰/۵

منبع: world bank

۲- شاخص های تجاری روسیه

۲-۱ قوانین گمرکی

سرویس گمرک روسیه وابسته به وزارت توسعه اقتصادی و تجارت، بر اساس قوانین فدرال، موافقتنامه های بین المللی، تصویب نامه های وزارت توسعه اقتصادی و تجارت، وزارت دارایی و بانک مرکزی روسیه فعالیت می کند. سرویس گمرک فدرال روسیه از طریق ادارات هفت گانه گمرک در مناطق مسکو، سنت پترزبورگ، نیژنی نووگروود، روستف، یکتاترینبورگ، نووسیبیرسک و ولادی وستک و دفاتر نمایندگی خود در کشورهای آلمان، فنلاند، بلژیک، قزاقستان، بلاروس، اوکراین و قرقیزستان فعالیت می کند. گمرک آستاراخان که بخش بزرگ کالاهای مبادلاتی میان ایران و روسیه را ترخیص می کند زیر نظر اداره گمرک روستف است.

سیاست گمرکی روسیه دارای چهار ویژگی است:

- عوارض گمرکی پایین در زمینه واردات تجهیزات فنی.
- فرایند ساده ترخیص گمرکی
- کنترل دقیق گمرکی بعد از ترخیص کالا
- توسعه همگرایی گمرکی در میان کشورهای مستقل مشترک المنافع

۲-۱-۱ نرخ های گمرکی

حقوق گمرکی در روسیه بر اکثر محصولات وارداتی اعمال می شود. اکثر نرخهای ورودی گمرکی روسیه بر اساس ارزش کالا می باشد. از سوی دیگر عوارض خاصی نیز بر تعدادی از انواع محصولات وارداتی بر اساس حجم، وزن یا کمیت آنها اعمال می شود. برخی کالاها دارای عوارض ترکیبی هستند که شامل اعمال چند نرخ است. نرخ های گمرکی روسیه از ۱۰۰ درصد در مورد مشروبات الکلی تا صفر درصد برای کالاهای دارای اولویت وارداتی همچون ماشین الات متغیر است. به طور میانگین نرخهای عوارض ورودی بین ۵ تا ۲۰ درصد ارزش گمرکی کالا است.

نرخهای پایه مشخص شده در مقررات در مورد کشورهای که به آنها اصل دولت کامله الوداد(کشور دوست بهره مند) اعطا شده است، اعمال می شود. برخی کالاهای وارداتی از کشورهای در حال توسعه و کمتر توسعه یافته به روسیه نیز با ۷۵ درصد نرخ پایه (۲۵ درصد تخفیف) و یا صفر درصد محاسبه می شود. با این حال این محصولات عمدتاً محدود به مواد اولیه و صنایع دستی است. کالاهای تولید شده در کشورهای ثالث مشمول عوارضی به مقدار دو برابر نرخ پایه می باشد. مواردی همچون محصولات ترانزیتی، اقلام وارداتی برای استفاده شخصی (ارزش آنها نباید از ۲۵۰۰ دلار و وزن آنها از ۳۵ کیلو گرم بیشتر باشد) محصولات فرهنگی، وسایل نقلیه که در حمل بار و مسافر به کار گرفته می شود و کمکهای بشر دوستانه در روسیه از پرداخت حقوق گمرکی معاف هستند. هزینه فرایند گمرکی در روسیه بین ۳ تا ۱۵ هزار یورو برای هر اظهارنامه گمرکی است که با توجه به ارزش گمرکی کالای وارداتی مورد نظر اخذ می گردد. پرداختهای گمرکی در روسیه به طور کلی و یا همزمان با ارائه اظهارنامه گمرکی به گمرک صورت می پذیرد.

۲-۱-۲ مقررات گمرکی واردات کالا

واردات کالا به روسیه بر اساس قوانین گمرکی و با نظارت و کنترل مستقیم دولت این کشور انجام می شود. در مرحله نخست، باید چگونگی سیستم ارسال کالا، بازدید آن هنگام ورود به روسیه و تحویل آن به دریافت کننده، مشخص شود. ارز دریافتی برای فروش کالا و چگونگی فرستادن آن به مبدا نیز باید روشن باشد. بر اساس قانون گمرک روسیه، کالاهایی که از مرزهای گمرکی این کشور عبور می کنند، باید عوارض و مالیات بر ارزش افزوده پرداخت کنند. این پرداخت در بدو ورود کالا و پس از گرفتن همه مجوزهای لازم از وزارت خانه ها و سازمان های وابسته، در گمرک انجام شده و سپس برگ ترخیص کالا صادر می شود. مالیات بر کالاهای وارداتی به چند صورت دریافت می گردد. یکی در زمان ترخیص بر اساس تعرفه های گمرکی و دوم مالیات آن که بسته به قیمت فروش داخلی روسیه است. برای ورود کالا به روسیه، این کشور مدارکی را از شرکتهای داخلی مطالبه می نماید که شامل:

۱- قرارداد بین یک شرکت خارجی فروشنده با خریدار روس که به تایید بانک روسی رسیده باشد که آنرا در روسیه پاسپورت ایزدیلکا می نامند؛ زیرا داشتن این قرارداد انتقال ارز پس از فروش کالا به خارج از کشور را ممکن می سازد.

۲ - گواهی مبدا کالا یا فرم A که کالاهای وارداتی از کشورهای کمتر توسعه یافته و در حال توسعه را مشمول ۲۵ درصد تخفیف تعرفه ای بر اساس نظام gsp می کند .

۳ -بارنامه ای که در آن میزان کل وزنی قرارداد و میزان هر سری قید گردیده باشد.

۴ -اصل پروانه شرکت تحویل گیرنده کالا که قبلا در گمرک کد کامپیوتری گرفته باشد.

۵ -گواهی بهداشت داخلی روسیه که از قبل توسط ارائه نمونه کالا اخذ میگردد و تا روز ترخیص باید آماده گردد.(برای مواد کنسرو شده مدت طولانی و برای مواد فله مدت کمتری نیاز است) گمرک چنانچه مدرکی را ناقص بشمارد اقدام به تخلیه کالا در انبار گمرک تا تکمیل مدارک نموده و میتواند در ازاء هر روز انبارداری مبلغی را دریافت کند.

معمولا موارد نقص عبارتند از: عدم صدور گواهی بهداشت (فقدان نوشتار وزن و تاریخ مصرف و محتویات به زبان روسی.

پس از ورود کالا به گمرک شرکت گیرنده یا نماینده آن که در بارنامه ذکر شده است صاحب بار تلقی میگردد و حق ترخیص کالا را دارد.

۲-۱-۳ مقررات گمرکی صادرات

با توجه به اینکه کشور روسیه به عضویت کامل سازمان تجارت جهانی (WTO) درآمده لذا باید تابع قوانین این مجموعه باشد. روسیه ممنوعیت هایی در صادرات و واردات ندارد مگر در بخش نفت و گاز و کالای صادراتی که عمدتاً از مالیات معاف میباشد؛ یعنی در صورتی که کالا با مالیات خریداری شده باشد .معمولا مالیات محصولات صادراتی که ۲۰-۱۸ درصد است به صادرکننده عودت می شود .مهمترین مسئله در بخش صادرات برای شرکت ها تضمین و تشکیل پرونده بانکی کالای صادراتی است که صادرکننده باید تعهد کند که ارز حاصل به میزان درج شده در قرارداد به حساب بانکی شرکت در روسیه واریز گردد. تشریفات گمرکی صادرات پیچیدگی تشریفات واردات به روسیه را ندارد. تعرفه صادرات متغیر نمی باشد و درصد بسیار کمی از کل مبلغ کالا است.

۲-۱-۴ خدمات گمرکی روسیه

گمرک روسیه پورتالی را برای تسریع در ترخیص کالا بصورت آنلاین طراحی نموده است که شامل دو مرحله می باشد:

(۱) قبل از رسیدن کالا به گمرک

- ثبت نام در پورتال گمرک روسیه جهت دادن اطلاعاتی از قبل مبنی بر ورود کالا به گمرک روسیه
- پر کردن فرمی که در آن اطلاعات اولیه از کالا و وسیله حمل و نقل ثبت می شود.
- ایجاد یک صفحه شخصی با شماره شناسایی منحصر به فرد

این اطلاعات باید حداقل ۲ ساعت قبل از ورود کالا به ایست بازرسی فرستاده شود.

(۲) زمان رسیدن کالا به گمرک

- حضور در گمرک با شماره شناسایی از قبل دریافت شده جهت ترخیص کالا
- همکاری با افراد گمرک جهت چک کردن اسناد برای ترخیص کالا

۲-۱-۵ محدودیت های گمرکی

واردات برخی اقلام مشخص به روسیه مستلزم دریافت مجوز، گواهی و پروانه های مختلف می باشد. اینگونه موارد بایستی جهت ترخیص به مقامات گمرک ارائه شود. همچنین فدراسیون روسیه عوارض ضد دامپینگ را در زمینه برخی محصولات همچون لوله های آهنی وارداتی از اوکراین اعمال می نماید.

۲-۱-۶ واردات موقت

کالا می تواند بر اساس نظام گمرکی ورود موقت به روسیه وارد شود که معمولاً شامل یک دوره دو ساله می گردد. عموماً کالاهایی برای واردات مجاز شناخته می شوند که امکان تشخیص صادرات مجدد آنها فراهم گردد. واردات موقت مستلزم کسب اجازه از مسئولین گمرکی است. در پایان دوره واردات موقت، کالا بایستی از کشور خارج و تحت یک نظام دیگر گمرکی همچون ترخیص قطعی قرار گیرد. برای واردات موقت لازم است پرداختهای دوره ای گمرکی به ازای ماهانه ۳ درصد ارزش کل گمرکی برای ترخیص قطعی آن کالا پرداخت شود. گمرک روسیه این حق را دارد که در این خصوص درخواست تضمین برای پرداختهای گمرکی را از طریق اخذ سپرده، وثیقه و یا تضمین بانکی نماید. از سوی دیگر کالاهایی که به عنوان دارایی ثابت برای تولید واجد شرایط شناخته شوند، چنانچه استفاده کننده روس آن حق مالکیت را نداشته باشد، مشمول پرداخت ۳ درصد در ماه برای یک دوره واردات موقت ۳۴ ماهه قرار می گیرند. واردات موقت تا ۲۴ ماه امکان پذیر بوده و در پایان دوره با اخذ ماهانه سه درصد ارزش کل گمرکی ترخیص قطعی می شود.

۲-۱-۷ تشریفات ورود و صدور کالا

انجام تشریفات ترخیص کالاهای وارداتی و همچنین صدور کالا از کشور بر اساس قانون امور گمرکی و آئین نامه اجرایی آن منوط به تنظیم اظهارنامه گمرکی و تسلیم آن به گمرک می باشد. اظهارکننده موظف است اسناد لازم را از قبیل سیاهه خرید، گواهی مبدأ، اسناد بانکی و سایر مجوزهای مورد نیاز که مقررات و قوانین مربوطه تعیین نموده است به اظهارنامه منضم نماید.

کالاهایی که برای ورود یا صدور آن اظهارنامه گمرکی تسلیم گمرک گردیده است، به لحاظ انطباق با مندرجات اظهارنامه و اسناد و مدارک و قوانین مربوطه مورد بررسی قرار می گیرد و چنانچه مغایرتی وجود نداشته باشد نسبت به صدور پروانه گمرکی و ترخیص آن اقدام می گردد. پرداخت عوارض گمرک مربوط به موارد ذیل است:

سیستم طبقه بندی تعرفه ای روسیه بر اساس سیستم بین المللی هماهنگ شده توصیف و کد گذاری کالا (HS) است.

۱- عوارض گمرکی واردات

۲- عوارض گمرکی صادرات

۳- مالیات بر ارزش افزوده که در هنگام ورود کالا به قلمرو گمرک اتحادیه گمرکی اخذ می گردد.

۴- مالیات غیرمستقیم که در هنگام ورود کالا به قلمرو گمرک اتحادیه گمرکی اخذ می گردد.

۵- هزینه های گمرکی

بر اساس مقررات گمرک اتحادیه گمرکی، کالاهایی که از میان مرزهای گمرکی جابجا می گردند، مشمول پرداخت عوارض و مالیات هستند. ارزش گمرکی کالا، مشخصات فیزیکی و طبیعی (شامل مقدار، حجم، وزن با احتساب وزن بسته بندی کالا که تا پیش از مصرف غیر قابل کسر از آن بوده و یا کالایی که برای خرده فروشی در نظر گرفته شده باشد و یا دیگر مشخصات کالایی) با توجه به نوع کالا و نوع نرخ استفاده شده، مبنای محاسبه عوارض گمرکی خواهد بود. مبنای محاسبه مالیات، بر اساس مقررات دولتی کشورهای عضو اتحادیه گمرکی محاسبه می گردد. به منظور محاسبه عوارض گمرکی و مالیاتی، چنانچه وضعیت دیگری در مقررات گمرک اتحادیه گمرکی و یا موافقت نامه بین المللی بین اعضای کشورهای اتحادیه گمرکی در نظر گرفته نشده باشد، در این صورت بر اساس مقررات گمرک اتحادیه گمرکی، از نرخ معتبر گمرکی در روز ثبت اظهارنامه در گمرک استفاده خواهد شد.

به منظور محاسبه عوارض گمرکی واردات، چنانچه وضعیت دیگری در مقررات گمرک اتحادیه گمرکی و یا موافقت نامه بین المللی بین اعضای کشورهای اتحادیه گمرکی در نظر گرفته نشده باشد، در این صورت از نرخ تعیین شده تعرفه واحد گمرکی اتحادیه گمرکی استفاده خواهد شد. به منظور محاسبه عوارض گمرکی صادرات، از نرخ تعرفه های گمرک که بر اساس مقررات کشورهای عضو اتحادیه گمرکی نسبت به کالاهایی که در فهرست جامع کالای کمیسیون اقتصادی اورآسیا تنظیم شده است، استفاده می شود. این فهرست بر اساس قراردادهای بین المللی کشورهای عضو اتحادیه گمرکی تنظیم شده است و در آن نحوه استفاده از عوارض گمرکی کالاهای وارداتی نسبت به کشورهای ثالث مشخص شده است. نحوه پرداخت مالیات بر ارزش افزوده که در هنگام ورود کالا به قلمرو فدراسیون روسیه اخذ می گردد، در مقررات مالیات فدراسیون روسیه تعیین شده است.

طبق مقررات مالیات فدراسیون روسیه، کالاهای وارداتی که مشمول پرداخت مالیات غیر مستقیم می گردند عبارتند از:

۱- الکل اتیلیک که از ماده خام خوراکی و یا غیر خوراکی گرفته شده است، از جمله الکل اتیلیک غیر طبیعی، الکل خام، عصاره های شراب، انگور، کنیاک، ویسکی، میوه ای، عرق آب سیب.

۲- محصولات حاوی الکل (محلول ها، امولسیون ها، سوسپانسیون ها و انواع دیگر مایعات) که در آنها بیش از ۹ درصد الکل اتیلیک موجود باشد، به استثنای محصولات الکلی که در بند سوم به آن اشاره شده است.

- اقلام دارویی، که در ارگان دولتی اجرایی ذیصلاح به ثبت دولتی رسیده و در فهرست اقلام دارویی دولتی قرار گرفته اند، همچنین اقلام دارویی (شامل اقلام دارویی هموپاتی)، که توسط داروخانه ها و بر اساس نسخه پزشک و یا مراکز پزشکی تهیه می شوند و در ظروف مخصوص مطابق با مدارک و مطالبات قانونی ارگان فدرال اجرایی دولتی نگهداری می شوند.

- اقلام دارویی دامپزشکی که ثبت دولتی آنها در ارگانهای اجرایی دولتی و فدرال ذیصلاح صورت گرفته است و در فهرست دولتی اقلام دارویی دامپزشکی به ثبت رسیده اند و برای استفاده در بخش دامپروری در داخل فدراسیون روسیه و در بسته های ۱۰۰ میلی لیتری به کار برده می شوند.

- لوازم آرایشی و عطری که در ظروف ۱۰۰ میلی لیتری بسته بندی شده اند و ۸۰٪ آن از الکل اتیلیک تشکیل شده است و یا محصولات آرایشی و عطری که ۹۰٪ حجم آنها الکل اتیلیک باشد مانند اسپری هایی به حجم های حداکثر ۱۰۰ میلی لیتر بسته بندی شده اند. همچنین محصولات آرایشی و عطری با حجم الکل اتیلیک تا ۹۰ درصد که در بسته های ۳ میلی لیتری بسته بندی شده اند.

- ضایعاتی که در جریان تولید الکل اتیلیک از مواد خام غذایی، ودکا و محصولات لیکوردار، طبق مدارک قانونی مقتضی و تایید شده توسط ارگانهای اجرایی دولتی، نیاز به پالایش دوباره دارند و یا برای مصارف فنی از آنها استفاده می گردد.

- مواد حاوی شراب، شیره انگور، دیگر شیره های میوه ای، شیره آجوه

۳- محصولات الکلی (ودکا، محصولات لیکوردار، کنیاک، شراب، شراب میوه ای، شراب لیکور، شراب جوشان (شامپاین)، نوشابه های شراب دار، آجوه، نوشابه ساخته شده بر اساس آجوه، و دیگر نوشابه های الکل دار به میزان ۵٪ درصد، به استثنای محصولات غذایی منطبق با فهرست تعیین شده دولت فدراسیون روسیه.

۴- محصولات دخانی.

۵- خودروهای سبک و موتورسیکلت که قدرت موتور آنها بیش از ۱۱۲/۵ کیلووات (۱۵۰ اسب بخار) باشد.

۶- بنزین خودرو

۷- سوخت دیزل

۸- روغنهای موتور برای موتورهای دیزلی و کاربوراتوری

۹- بنزین سنگین. منظور از بنزین سنگین یعنی بنزین کراکینگ نشده از نفت خام تقطیر شده، کاندنسیت^۱ گازی، گاز همراه، گاز طبیعی، سوخت های شیسست^۲، زغال سنگ و دیگر مواد خام هیدروکربوری و همچنین محصولات پالایشی آنها به غیر از بنزین خودرو و محصولات پتروشیمی.

۱۰- سوخت کوره که از پالایش مستقیم فراکسیون دیزل و یا از طریق پالایش دوباره تحت حرارت ۲۸۰ تا ۳۶۰ درجه سانتیگراد به دست می آید.

^۱ - Condensate

^۲ - Schist

نرخ مالیات کالای مشمول بر مالیات غیر مستقیم توسط مقررات مالیات فدراسیون روسیه تعیین شده است. میزان نرخ مالیات غیرمستقیم از سال ۲۰۱۳ تا پایان سال ۲۰۱۵ تعیین شده است. علاوه بر این، بر اساس قانون فدرال در فهرست کالای مشمول بر مالیات غیر مستقیم، سوخت کوره نیز اضافه شده است. نرخ مالیات غیر مستقیم این کالا در ابتدای ژوئیه ۲۰۱۳ به میزان ۵۸۶۰ روبل به ازای یک تن تعیین شده است. ویژگیهای مالیات بندی کالای وارداتی مشمول بر مالیات غیر مستقیم به فدراسیون روسیه و یا دیگر مناطق تحت حوزه قضایی آن، با توجه به فرآیند مشخص شده گمرکی، به شرح ذیل تعیین می گردد:

۱- چنانچه کالای مشمول مالیات غیر مستقیم تحت فرآیند گمرکی قرار گیرد و جهت استفاده در بازار داخلی و یا اینکه بعد از بازفرآوری برای استفاده داخلی و یا منطقه آزاد گمرکی باشد، مالیات غیر مستقیم آن به صورت کامل پرداخت خواهد شد. کالای مشمول مالیات غیر مستقیم که به بنادر مناطق آزاد ویژه وارد می گردد، مستثنی این قاعده می باشد.

۲- چنانچه کالای مشمول مالیات غیر مستقیم، تحت فرآیند گمرکی واردات دوباره قرار گیرد، مالیات دهنده میزان مالیات غیر مستقیمی را که به علت صادرات کالا از پرداخت آن معاف بود، پرداخت خواهد کرد. میزان مالیات مذکور بر اساس قوانین مالیات فدراسیون روسیه که در قوانین گمرکی اتحادیه گمرکی و قوانین گمرکی فدراسیون روسیه به آن اشاره شده است، تعیین می گردد.

۳- چنانچه کالای مشمول مالیات غیر مستقیم تحت فرآیندهای گمرکی به شرح ذیل قرار گیرد، در این صورت مالیات غیر مستقیم پرداخت نمی گردد: تحت فرآیند گمرکی ترانزیت، انبار گمرک، صادرات دوباره، تجارت بدون پرداخت عوارض، انبار آزاد، امحاء، ابطال به نفع دولت، فرآیندهای ویژه گمرکی، تحت فرآیند مناطق آزاد معاف از پرداخت گمرک که در بنادر مناطق ویژه اقتصادی واقع شده اند.

۴- چنانچه کالای مشمول مالیات غیر مستقیم تحت فرآیند گمرکی قرار گیرد و بازفرآوری این کالا در منطقه گمرکی صورت پذیرد، در صورتیکه محصول بازفرآوری شده در زمان مشخصی از منطقه گمرک خارج گردد، مالیات غیر مستقیم به آن تعلق نمی گیرد. چنانچه محصول بازفرآوری برای فروش آزاد در نظر گرفته شود، در اینصورت مالیات غیر مستقیم آن بر اساس قوانین اتحادیه گمرکی و قوانین گمرکی فدراسیون روسیه به صورت کامل پرداخت خواهد شد.

۵- در صورتیکه کالای مشمول به پرداخت مالیات غیر مستقیم توسط افراد حقیقی برای مصرف شخصی، خانوادگی، خانگی حمل شود و مشخص گردد که این کالا ارتباطی با فعالیتهای اقتصادی ندارد، نحوه پرداخت مالیات غیر مستقیم نسبت به کالای جابجا شده در منطقه مرزی اتحادیه گمرکی، بر اساس قوانین اتحادیه گمرکی تعیین می گردد.

۶- اخذ مالیات غیر مستقیم از کالاهای مشمول مالیات غیر مستقیم در اتحادیه گمرکی که تحت قوانین فدراسیون روسیه مشمول علامت گذاری با تمبرهای عوارضی می باشند و از طریق کشورهای عضو اتحادیه گمرکی وارد گمرک فدراسیون روسیه می شوند، بر اساس مقررات تعیین شده در ماده ۱۸۶،۱ قوانین مالیات فدراسیون روسیه محاسبه خواهد شد.

مطابق با قانون فدرال «درباره مقررات دولتی تولید و گردش معاملات» الکل اتیلیک، محصولات الکلی و حاوی الکل و همچنین «درباره محدودیت مصرف (نوشیدن) فراورده های الکلی»، کلیه فراورده های الکلی به استثنای آبجو و نوشیدنی های آبجویی، لازم به علامت گذاری می باشند. فراورده های الکلی وارداتی به فدراسیون روسیه، به وسیله تمبرهای عوارضی خریداری شده توسط موسسات واردکننده این محصولات از ارگانهای گمرکی، علامت گذاری اجباری می شوند. مطابق با قانون فدرال درباره "مقررات فنی محصولات دخانی" کلیه محصولات دخانی وارداتی به فدراسیون روسیه مشمول علامت گذاری اجباری با تمبرهای عوارضی می باشند. تمبرهای عوارضی توسط ارگانهای گمرک فدراسیون روسیه در اختیار موسساتی که واردات محصولات دخانی را انجام می دهند، قرار می گیرد.

بر اساس مصوبه شماره ۷۶ مورخ ۲۰ فوریه ۲۰۱۰ دولت فدراسیون روسیه که "درباره تمبرهای عوارضی ویژه علامت گذاری محصولات دخانی وارداتی به فدراسیون روسیه" تنظیم شده، به مقررات مربوط به روش تهیه، خرید، روش علامت گذاری، حسابداری و ثبت، شناسایی و امحاء تمبرهای عوارضی آسیب دیده و همچنین مطالبات مربوط به نمونه های گوناگون تمبرهای عوارضی اشاره شده است.

از ابتدای سپتامبر ۲۰۱۲، تغییرات مربوط به قانون فدرال درباره ضایعات تولیدی و مصرفی" و ماده ۵۱ قوانین بودجه فدراسیون روسیه به اجرا گذاشته شده است. بدینوسیله به ازای هر دستگاه وسیله نقلیه وارداتی و یا تولید شده در فدراسیون روسیه، عوارض اسقاط می بایست پرداخت شود.

بر اساس مصوبه ۲۰۱۲ دولت فدراسیون روسیه "درباره عوارض اسقاطی وسایط نقلیه چرخ دار"، مسئولیت دریافت عوارض اسقاطی، بر عهده ارگانهای گمرکی می باشد.

همچنین در این مصوبه، به طبقه بندی و شکل وسایط نقلیه چرخ دار که عوارض اسقاط به آنها تعلق می گیرد، میزان نرخ پایه و ضریب عوارض اسقاط، مقررات و شرایط اخذ، نحوه محاسبه و پرداخت و همچنین شرایط معافیت و عدم پرداخت عوارض اسقاط اشاره شده است.

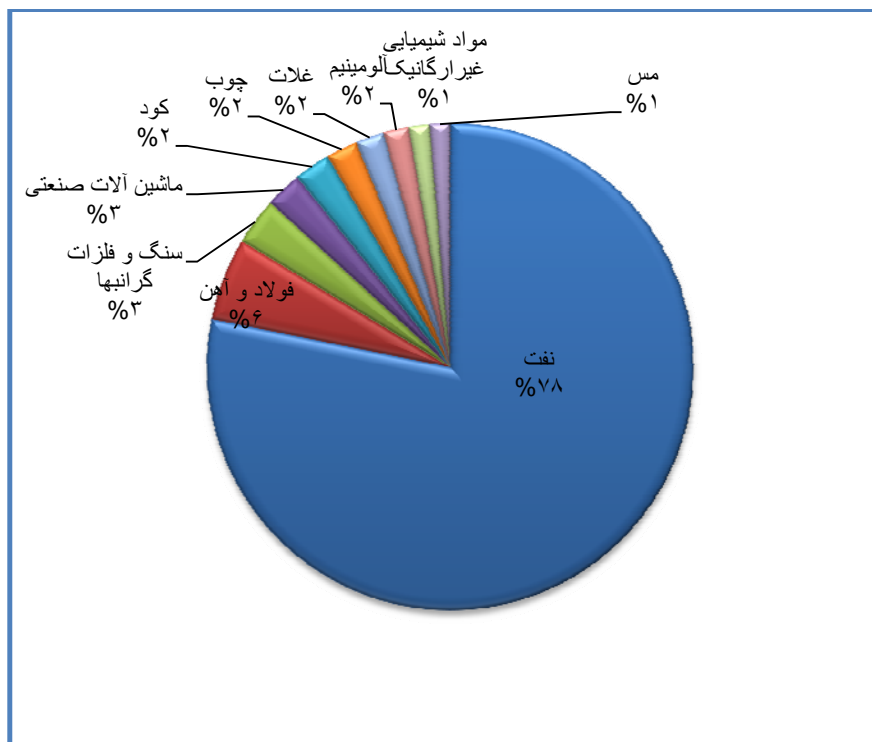
(eng.customs.ru)

۲-۲ صادرات

بر اساس آمارهای بانک جهانی از سال ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۴ تراز تجاری روسیه مثبت بوده و روند صادرات این کشور در طی این سالها همواره با نرخ مثبت روبرو بوده است. میانگین ارزش صادراتی کالاهای روسی در این سالها برابر با ۴۶۲ میلیارد دلار بوده است. بالا بودن ارزش صادرات روسیه عمدتاً مربوط به حجم بالای صادرات نفت و گاز و سوخت های معدنی است که ارزش آنها در سال ۲۰۱۴ برابر با ۲۸۸/۴ میلیارد دلار است و ۶۲ درصد از کل صادرات روسیه را شامل می شود. در جدول و نمودار زیر عمده ترین اقلام صادراتی روسیه در سال ۲۰۱۴ بر اساس گزارش گمرک روسیه (eng.customs.ru) مشخص شده است.

جدول ۴- عمده ترین اقلام صادراتی روسیه در سال ۲۰۱۴

مقدار (میلیارد دلار)	محصول
۲۸۸/۴	نفت
۲۰/۲	فولاد و آهن
۱۱/۶	سنگ و فلزات گرانبها
۹	ماشین آلات صنعتی
۸/۹	کود
۷/۶	چوب
۷	غلات
۶/۳	آلومینیم
۵/۱	مواد شیمیایی غیرارگانیک
۴/۹	مس

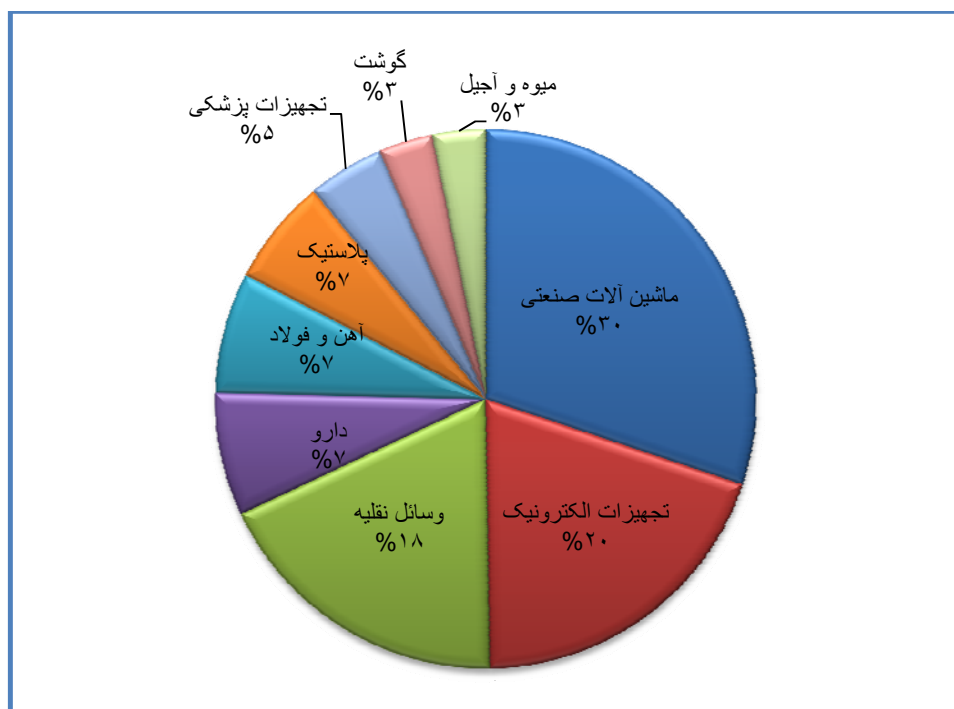

۳-۲ واردات

بر اساس آمارهای بانک جهانی میانگین واردات روسیه از سال ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۴ برابر با ۳۳۵ میلیارد می باشد. در این بین سهم ماشین آلات صنعتی با ارزش وارداتی ۵۱/۳ میلیارد دلار (۱۵ درصد از کل واردات) از سایر اقلام وارداتی بیشتر است. عمده ترین اقلام وارداتی روسیه براساس اعلام گمرک این کشور در زیر آمده است.

جدول ۵- عمده ترین اقلام وارداتی روسیه در سال ۲۰۱۴

مقدار (میلیارد دلار)	محصول
۵۱/۳	ماشین آلات صنعتی
۳۳/۴	تجهیزات الکترونیک
۳۱	وسایل نقلیه
۱۲/۶	دارو
۱۲/۳	آهن و فولاد
۱۰/۹	پلاستیک
۷/۸	تجهیزات پزشکی
۵/۵	گوشت
۵/۴	میوه و آجیل

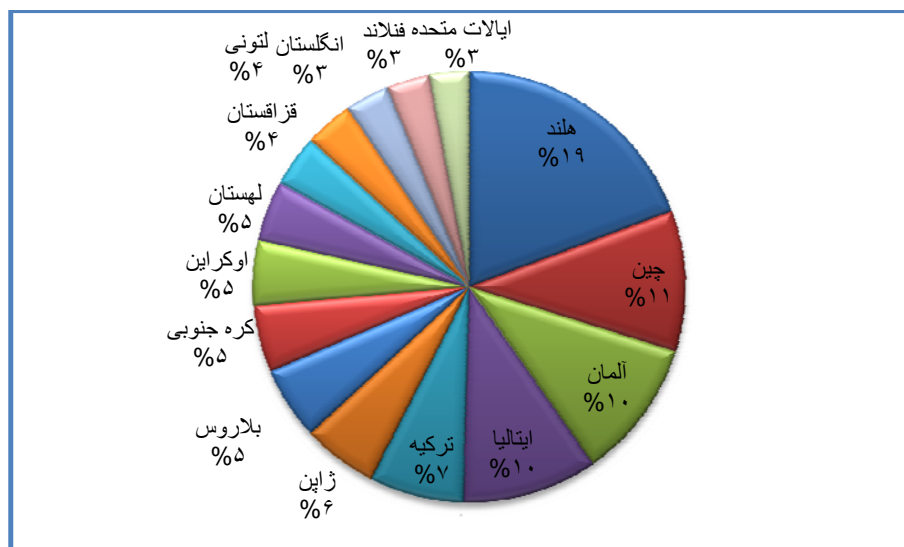

جدول ۶- شرکای عمده تجاری روسیه (واردات)

ردیف	کشور	ارزش (میلیارد دلار)
۱	هلند	۶۷/۸
۲	چین	۳۷/۲
۳	آلمان	۳۶/۸
۴	ایتالیا	۳۵/۷
۵	ترکیه	۲۴/۸
۶	ژاپن	۱۹/۷
۷	بلاروس	۱۹/۳
۸	کره جنوبی	۱۷/۷
۹	اوکراین	۱۷/۱
۱۰	لهستان	۱۵/۹
۱۱	قزاقستان	۱۳/۷
۱۲	لتونی	۱۲/۷
۱۳	انگلستان	۱۱/۶
۱۴	فنلاند	۱۱/۳
۱۵	ایالات متحده	۱۰/۵

منبع: wto

بیش از دو سوم از واردات روسیه (۷۱/۵) در سال ۲۰۱۴ از این ۱۵ کشور بوده و در بین ۱۵ کشور فوق تنها آمریکا ارزش صادرات خود به روسیه را از سال ۲۰۱۰ کاهش داده (۲/۳- درصد) و مابقی کشورها صادرات خود به روسیه را افزایش داده اند از فنلاند بارش ۵/۳ درصد تا آلمان با رشد ۱۳۲/۱ درصد.

۲-۴ مبادلات تجاری روسیه و ترکیه

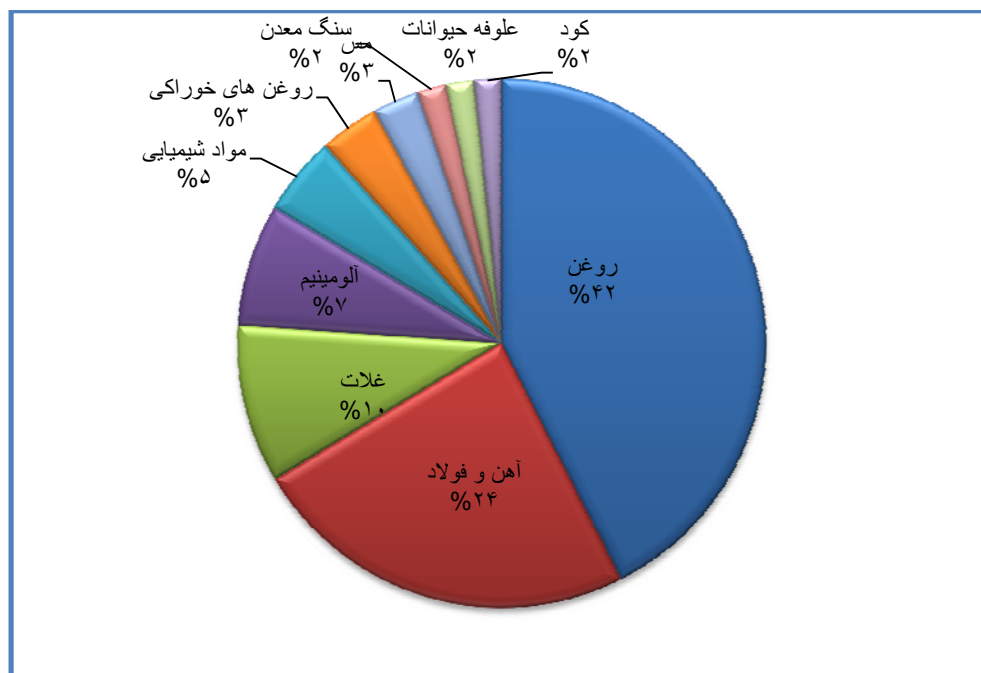
به دلیل کاهش صادرات ترکیه به کشورهای چین و خاورمیانه طی ماه های گذشته، ترکیه حساب ویژه ای بر روی صادرات به روسیه به عنوان دومین مقصد کالاهای تولیدی خود باز نموده است. علاوه بر این نرخ بیکاری در ترکیه به شدت رو به افزایش است. طی سال گذشته و با تحریم روسیه از سوی غرب، ترکیه صادرات خود را به خصوص در زمینه محصولات کشاورزی و غذایی روسیه به شدت افزایش داده بود اما با شرایط کنونی ایجاد شده به نظر می رسد در این زمینه با مشکل مواجه گردد. از دیگر حوزه هایی که در راستای افزایش فشار اقتصادی بر ترکیه از سوی روسیه مد نظر قرار گرفته ، محدود کردن سفر گردشگران روس به ترکیه است. تا سال گذشته گردشگران روس بیشترین سهم مسافران خارجی در ترکیه را به خود اختصاص داده بودند که کاهش گردشگران روس به ترکیه می تواند شرایط این بخش از اقتصاد ترکیه را نیز بیش از پیش با مشکل مواجه کند. در شرایط کنونی کسری تجاری ترکیه به میزان قابل توجهی افزایش یافته و دولت ترکیه به درآمد بخش گردشگری به عنوان یکی از اصولی ترین منابع جبران این کسری نگاه می کند. یکی دیگر از نگرانی های ترکیه تاثیر تحریم های روسیه بر اطمینان سرمایه گذاران بین المللی بر این کشور است و این در حالی است که ترکیه به شدت نیازمند جذب سرمایه های خارجی برای بهبود اوضاع اقتصادی در این کشور است.

جدول ۷-۱۰ قلم کالا عمده صادراتی روسیه به ترکیه در سال ۲۰۱۴

محصول	ارزش میلیون دلار
روغن	۵۷۰۰
آهن و فولاد	۳۲۰۰
غلات	۱۳۰۰
آلومینیم	۱۰۰۰
مواد شیمیایی ارگانیک	۶۵۰
روغن های گیاهی و حیوانی	۴۸۸
مس	۳۸۱
سنگ معدن	۲۳۸
علوفه حیوانات و ضایعات مواد غذایی	۲۲۸
کود	۲۲۲

منبع: گمرک روسیه

صادرات روسیه به ترکیه برابر ۲۴/۸ میلیارد دلار است که ۵ درصد از صادرات روسیه را تشکیل می دهد.

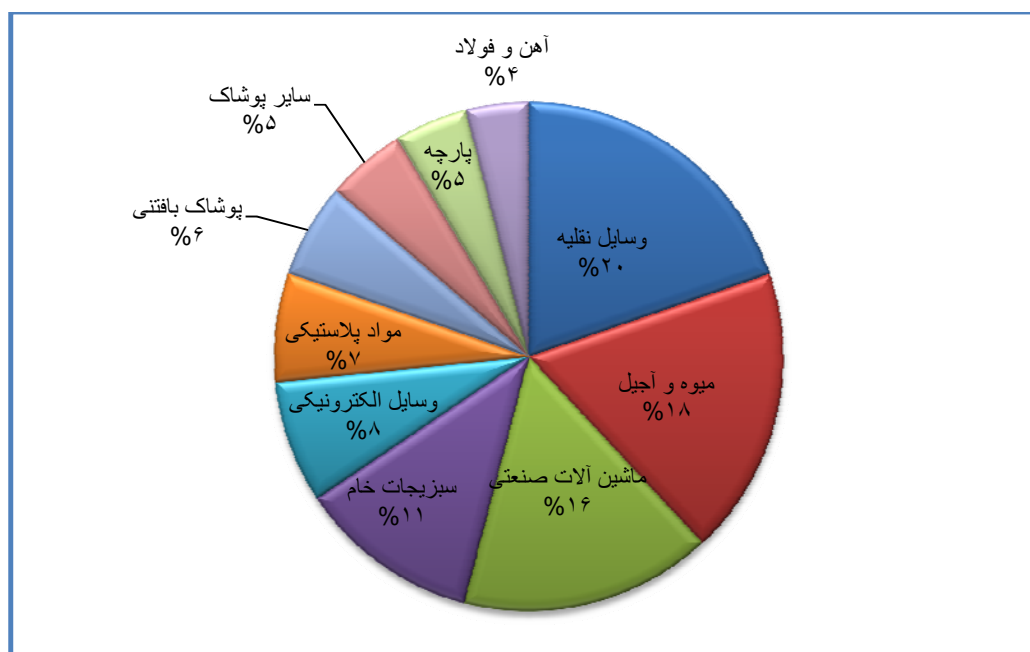

۳/۷ میلیارد دلار از صادرات ترکیه به روسیه انجام می شود که ۲/۳ درصد از واردات روسیه را شامل می شود.

جدول ۸-۱۰ قلم عمده وارداتی روسیه از ترکیه در سال ۲۰۱۴

مقدار میلیون دلار	محصول
۹۷۹	وسایل نقلیه
۹۱۰	میوه و آجیل
۷۹۶	ماشین آلات صنعتی
۵۷۲	سزیجات خام
۳۸۶	وسایل الکترونیکی
۳۴۴	مواد پلاستیکی
۲۹۸	پوشاک بافتنی
۲۵۱	سایر پوشاک
۲۳۱	پارچه
۱۹۷	آهن و فولاد

منبع: گمرک روسیه

۲-۵ مبادلات تجاری ایران و روسیه

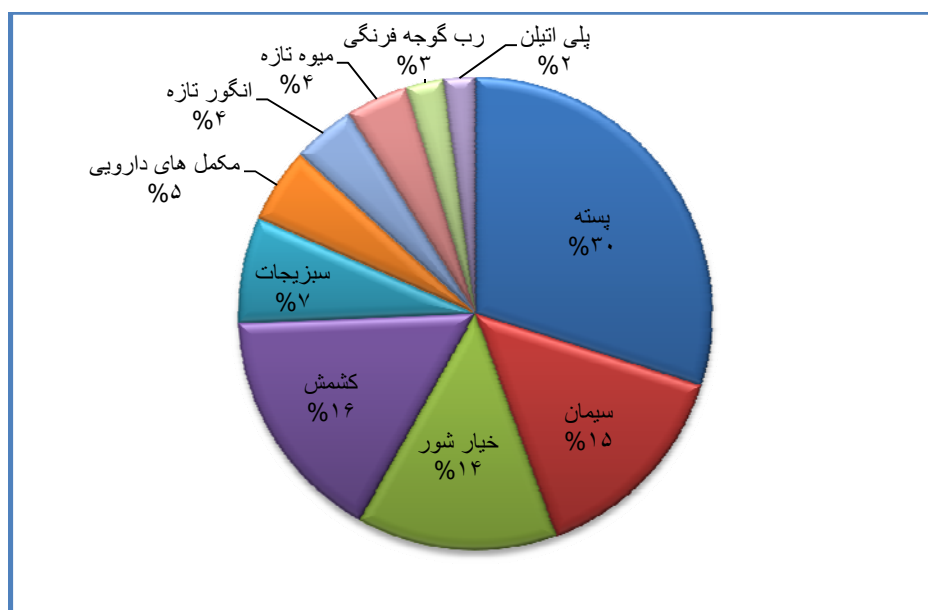
مشکلات صدور ویزا و اقامت، آشنا نبودن صادرکنندگان به الگوهای مصرفی و میزان تقاضا، عدم آشنایی به قوانین گمرکی - تجاری روسیه، فاصله زیاد بازار رسانی تا مسکو، عدم توجه نسبت به صادرات کالا به سایر جمهوریهای روسیه، کمبود زیرساختهای ویژه حمل و نقل میوه و سبزی، عدم تشکیل شرکتهای و کنسرسیومهای بزرگ صادراتی، مشکلات فقدان شبکه بانکی مدرن جهت انتقال ارز، وجود لایه های دلالی و مافیایی در بازار رسانی کالا و عدم عرضه مستقیم توسط صادرکنندگان ایرانی، بدبینی خریداران روسی نسبت به توانمندیهای صادراتی ایران، عدم رفتار یکسان با کشتی های ایرانی در بنادر آستارا خان، بالا بودن ضایعات و سوخت و عدم وصول دلارهای صادراتی و عدم توجه به استاندارد کیفیتی و بسته بندی کالاها و عدم ریسک پذیری صادرکنندگان ایرانی، از معضلات اولیه صادرات کالا به کشور روسیه است.

بر پایه آمارهای سازمان توسعه تجارت ایران و یک سال پس از فروپاشی رژیم سوسیالیستی سابق، صادرات ایران به کشور روسیه آغاز شد و از ۳۲/۹ میلیون دلار در سال ۱۳۷۲ به ۴۸/۹ میلیون دلار در سال ۱۳۷۵ افزایش یافته و در این دوره ۴ ساله صادرات ایران به روسیه از رشد ۴۸/۶ درصدی برخوردار بوده است. در مقابل در دوره ۱۳۷۵-۱۳۷۲، صادرات روسیه به ایران به شدت افزایش یافته و از ۱۹۷ میلیون دلار در سال ۱۳۷۲ به ۶۴۴ میلیون دلار در سال ۱۳۷۵ ارتقا یافته است. (۳/۳ برابر). بنابراین از آغاز توسعه تجارت خارجی ایران و روسیه، موازنه تجارت خارجی به زیان ایران منفی بوده و ایران قادر نشده است در بازار ۱۴۳ میلیون نفری روسیه نفوذ و جایگاه موثری را کسب نموده و سهم مناسبی از بازار روسیه را به خود اختصاص دهد. در مقابل، سایر کشورهای دور و نزدیک هم تراز با ایران نظیر ترکیه، با تدوین استراتژی توسعه صادرات و سخت کوشی سهم مناسبی را از بازار روسیه به خود اختصاص داده اند.

بر اساس داده های گمرک جمهوری اسلامی ایران در دوره ۹ ساله ۱۳۹۳-۱۳۸۵ میانگین ارزش صادرات ایران به روسیه سالانه حدود ۳۵۱ میلیون دلار

جدول ۹- مهمترین اقلام صادراتی ایران به روسیه در سال ۲۰۱۴

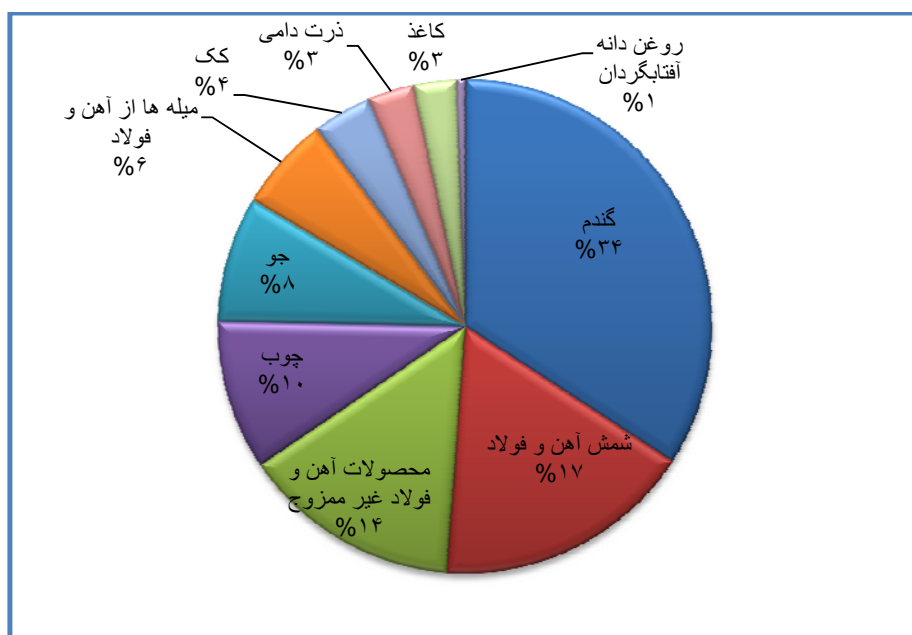
نام کالا	ارزش (میلیون دلار)
پسته	۷۰
سیمان	۳۴
خیار شور	۳۲
کشمش	۳۸
سبزیجات	۱۷
مکمل های دارویی	۱۲
انگور تازه	۱۰
میوه تازه	۱۰
رب گوجه فرنگی	۶
پلی اتیلن	۵

و میانگین ارزش واردات سالانه ایران در دوره مذکور حدود ۸۷۰ میلیون دلار بوده و در نتیجه در کلیه سالها تراز تجاری ایران و روسیه به زیان ایران منفی بوده است.

جدول ۱۰-مهمترین اقلام وارداتی ایران از روسیه در سال ۲۰۱۴

نام کالا	ارزش (میلیون دلار)
گندم	۳۷۰
شمش آهن و فولاد	۱۸۴
محصولات آهن و فولاد غیر ممزوج	۱۵۵
چوب	۱۰۶
جو	۸۹
میله ها از آهن و فولاد	۶۷
کک	۴۲
ذرت دامی	۳۳
کاغذ	۳۰
روغن دانه آفتابگردان	۶

از لحاظ آمار سال میلادی در سال ۲۰۱۴ ارزش صادرات کالایی ایران به روسیه معادل ۲۸۴ میلیون دلار و ارزش واردات ایران از روسیه معادل ۶۶۹ میلیون دلار و تراز بازرگانی خارجی میان دو کشور به زیان ایران و منفی می باشد.

به طور کلی در دوره ۷ ساله ۲۰۱۴-۲۰۰۸ میانگین ارزش صادرات ایران به روسیه سالانه حدود ۳۵۵ میلیون دلار که در مقایسه با میانگین واردات روسیه از جهان به میزان ۲۶۹ میلیارد دلار ، ارزش صادرات ایران به روسیه حدود ۰/۱۳٪ واردات روسیه را تشکیل می دهد که بسیار ناچیز می باشد. از لحاظ مقایسه، ارزش صادرات کشور ترکیه به روسیه، حدود ۶ میلیارد دلار که در سال ۲۰۱۴ ، معادل با ۲/۱٪ از ارزش واردات روسیه را به خود اختصاص داده است.

جدول ۱۱- سهم محصولات وارداتی در بازار روسیه

میلیون دلار

نوع محصول	سهم بازار جهانی	سهم ایران	سهم ایران از بازار درصد
محصولات کشاورزی	۱۱۱۱۹	۱۳۵	۱/۲۱
صنایع غذایی	۲۵۸۸۸	۳۵	۰/۱۴
دارو	۲۰۴۶۲	۲۸	۰/۱۴
محصولات شیمیایی	۹۴۲۸	۱۷	۰/۱۸
صنایع نساجی	۱۶۱۶۵	۹	۰/۰۶
محصولات بهداشتی	۱۷۴۹	۰/۰۵	۰/۰۰
مصالح ساختمانی	۵۰۹۵	۳۴	۰/۶۷
فلزات	۱۷۳۳۲	۲	۰/۰۱
وسایل نقلیه	۳۴۱۱۲	۷	۰/۰۲
محصولات سلولزی	۵۸۲۹	۰/۰۲	۰/۰۰
سوخت و پترشیمی	۱۴۵۳۵	۲۱	۰/۱۴
ماشین آلات صنعتی	۵۴۸۷۸	۱	۰/۰۰
محصولات الکترونیک	۳۳۳۶۱	۰/۳	۰/۰۰
سایر محصولات	۳۲۹۷۶	۲	۰/۰۱
جمع کل	۲۸۲۸۹۵	۲۹۳	۰/۱۰

منبع: گمرک روسیه

در شرایط فعلی با توجه به توانمندیهای صادرات کالایی ایران به روسیه که قسمت اعظم آن را محصولات کشاورزی و غذایی تشکیل می دهد، از ۲۸۴ میلیون دلار کل صادرات ایران به کشور روسیه در سال ۲۰۱۴، نزدیک به ۱۷۱ میلیون دلار (۶۰ درصد) آن مربوط به صادرات انواع محصولات کشاورزی که ۱۵۴ میلیون دلار آن یا نزدیک به ۹۰٪ را صادرات میوه، سبزی و صیفی، خشکبار و صنایع غذایی تشکیل داده که در مقایسه با ۱/۳۳ میلیارد صادرات این گروه محصولات ترکیه به کشور روسیه، ارزش صادرات محصولات کشاورزی و غذایی ترکیه به روسیه، حدود ۹ برابر ایران می باشد.

ارزش کل صادرات ترکیه به روسیه حدود ۶ میلیارد دلار و ارزش صادرات ایران حدود ۲۸۴ میلیون دلار بوده و در این ارتباط ارزش کل صادرات ترکیه به روسیه معادل ۲۱ برابر ارزش صادرات ایران به روسیه می باشد.

در سال ۲۰۱۴، ارزش صادرات محصولات کشاورزی و صنایع غذایی جهان به روسیه حدود ۴۰ میلیارد دلار برآورد می شود. (سهم صادرات محصولات کشاورزی ایران به روسیه حدود ۰/۲٪ و سهم صادرات محصولات کشاورزی ترکیه به روسیه حدود ۳/۷۵٪ از کل واردات محصولات کشاورزی و صنایع غذایی جهان به روسیه را تشکیل داده است.)

سایر اقلام مهم صادراتی ترکیه به روسیه، شامل: انواع پوشاک و اتومبیل است که توانمندیهای صادراتی ایران از لحاظ پوشاک و اتومبیل ضعیف تر از ترکیه است. در مقابل، با برنامه ریزی، اهتمام و سخت کوشی صادرکنندگان و حمایت های دولت، به تدریج می توان سهم مناسبی از بازار وارداتی محصولات کشاورزی روسیه را به ایران اختصاص دهیم.

جدول ۱۲- مقایسه توانمندیها، مزیت ها و زیرساخت های موثر در تولید و صدور محصولات کشاورزی میان ایران و ترکیه در ارتباط با صادرات به روسیه

ردیف	عوامل موثر در تولید و صادرات	کشور ترکیه	کشور ایران
۱	استراتژی تولید و صادرات کشاورزی	تدوین شده طبق برنامه	تدوین نشده بدون برنامه
۲	میزان بارندگی سالیانه	زیاد (حداقل دوبرابر ایران)	کم (یک سوم جهان)
۳	نیاز به آبیاری تکمیلی	کم	زیاد
۴	سهم هزینه آب در تولید	کم	زیاد
۵	بهره وری و عملکرد در هکتار	بالا	متوسط و پایین
۶	هزینه های تولید	متوسط	بالا و روند افزایشی
۷	نرخ تورم و کارمزد بانکی	پایین (تک رقمی)	بالا (دورقمی)
۸	رقابت پذیری تولید	رقابتی	کمتر رقابتی
۹	رابطه صادرات با تولید	تولید برای صادرات	صادرات محصول به شرط مازاد تولید
۱۰	پوشش های تامین مالی و بیمه ای اگزیم بانک	مطلوب	نامطلوب
۱۱	بهره گیری از تولید سایر کشورها برای حضور مستمر در بازار صادراتی	متداول	غیر متداول (صادرات مقطعی و وابسته به تولید داخل)
۱۲	کارآمدی بخش تحقیقات کشاورزی	خوب	متوسط
۱۳	عملکرد پژوهش های بازاریابی	مطلوب	نامطلوب
۱۴	روند تولیدات کشاورزی	باثبات، برپایه مزیت نسبی و ارزش مبادله ای و حفظ بازارهدف (تولید برای صادرات)	بی ثبات، برپایه علائم قیمتی در بازارهای داخلی و یا خارجی
۱۵	بودجه بازاریابی و تبلیغات کالا	متوسط	کم
۱۶	هزینه های حمل و نقل	متوسط (شرکت سالاری)	گران (راننده سالاری)
۱۷	اندازه بنگاه های صادراتی	بزرگ مقیاس و قوی	انفرادی، کوچک مقیاس و ضعیف
۱۸	مشارکت با شریک خارجی (افزایش توان صادراتی)	متداول	نامتداول
۱۹	تنوع بازارها در کشور هدف (روسیه)	متنوع (بازار مسکو و تعدادی از جمهوریهای روسیه)	تک بازاری و محدود به بازار مسکو
۲۰	عرضه کالا به بازار هدف	مستقیم و مشارکتی	غیرمستقیم و توسط واسطه ها
۲۱	سخت کوشی، پایداری و ریسک پذیری در بازار خارجی	زیاد	اندک
۲۲	وجود زیرساخت های حمل و نقل و لجستیکی	مناسب	کمتر مناسب
۲۳	مشوق ها و حمایت های صادراتی	مناسب و پایدار	نامناسب و ناپایدار
۲۴	عملکرد رایزنان بازرگانی در توسعه صادرات	خوب و فعال	متوسط و کمتر فعال
۲۵	انعقاد قرارداد بلندمدت صادراتی به منظور حضور مداوم در بازار هدف	متداول	نامتداول
۲۶	روند تولیدات کشاورزی	باثبات و روبه توسعه	بی ثبات

متغیر و سینوسی	روند افزایشی	رشد صادرات کشاورزی	۲۷
اندک	زیاد	سهم تولیدات گلخانه ای در صادرات	۲۸
کم	زیاد	توجه به مطلوبیت های مصرف کننده (سایز، طعم، رنگ میوه جات، استانداردها)	۲۹
کم و روند بی ثبات	بالا و روند افزایشی	سهم صادرات از تولیدات کشاورزی	۳۰
زیاد	متوسط	ضایعات محصول و مصرف سرانه داخلی میوه جات	۳۱
بالا	پایین	هزینه تولید در صنایع غذایی	۳۲
غیرواقعی و دستوری پایین	واقعی،مطلوب و باثبات	نرخ ارز	۳۳
زیاد	متوسط	تعداد اسناد، زمان بری و هزینه بری صادرات	۳۴
زیاد	متوسط	نرخ مالیات بر عملکرد و حق بیمه تامین اجتماعی	۳۵
ارزان	گران	هزینه سوخت و انرژی	۳۶
توسط واسطه	توسط بنگاه	نحوه عرضه کالای صادراتی در بازار هدف	۳۷
متوسط	زیاد	نوجه به استانداردهای بهداشتی کالا	۳۸
بالا(عدم عضویت در WTO)	پایین(عضویت در WTO)	امکان افزایش تعرفه گمرکی کالا توسط کشور هدف	۳۹
نامناسب و غیرفعال	مناسب و فعال	وجود تشکل ها و بنگاه های ذخیره سازی و تامین محصول صادراتی	۴۰

۳- موانع و مشکلات^۱

۳-۱ موانع و مشکلات مرتبط با کشور روسیه

۱. تاخیر در صدور ویزا و مجوزهای اقامتی
۲. گرانی هزینه های زندگی و اقامت نمایندگان بنگاه های صادراتی در روسیه
۳. گرانی هزینه های تبلیغاتی و بازاریابی کالا در روسیه
۴. هزینه بالای بازاریابی در روسیه به خاطر گرانی زندگی و بزرگی بازار
۵. سخت گیری در استانداردهای بالای بهداشتی کالا
۶. وضع عوارض مرزی و خلق الساعه
۷. کاهش ارزش پول ملی روسیه
۸. مشکلات انتقال ارز و شبکه بانکی
۹. وجود مافیای تجاری دولتی و شبه دولتی و واسطه های چندلایه

۳-۲ موانع و مشکلات ایران در صادرات

۱. عدم وجود زیرساخت های مناسب حمل و نقل
۲. عدم وجود موافقتنامه تجاری بین دو کشور
۳. عدم وجود ضمانتنامه ها و بیمه های صادراتی پوشش دهنده ریسک
۴. مشکلات مربوط به نظام بانکی کشور
۵. فقدان ابزارهای مالی و اعتباری پشتیبان صادرات
۶. فقدان عزم جدی برای توسعه صادرات غیرنفتی
۷. درونگرا بودن اقتصاد ایران و نبود ظرفیت های صادراتی
۸. کوتاه نگری در امر صادرات
۹. نگاه به صادرات به عنوان راه کار رهایی از مازاد عرضه
۱۰. قیمت تمام شده بالای محصولات و عدم توان رقابت بین المللی
۱۱. بسته بندی نامناسب
۱۲. مشکلات نظام تعرفه ای کشور
۱۳. رقابت منفی و مخرب صادرکنندگان به علت عدم سازماندهی مناسب
۱۴. نوسانات قیمت روبل

۳-۳ موانع و مشکلات ایران در صادرات به روسیه

۱. سیستم ارزش گذاری بالای کالاهای ایرانی در گمرک روسیه
۲. ضعف در بازاریابی و شناسایی ظرفیت های بازاری روسیه
۳. فقدان استانداردهای بهداشتی مشترک
۴. مشکلات مربوط به اخذ روادید
۵. کشش تقاضای مصرف کنندگان روسی به کالاهای اروپایی
۶. عدم اعتماد دو سویه بین تجار دو کشور

^۱-برگرفته از نظر کارشناسان در سلسله نشست های تخصصی کمیسیون توسعه صادرات اتاق ایران با موضوع «بررسی صادرات ایران به روسیه در شرایط تحریم فعلی ترکیه»-پاییز و زمستان ۹۴

۴- راهکارهای پیشنهادی

۴-۱ راهکارهای بلند مدت

صادرات ۱/۵ میلیارد دلاری محصولات کشاورزی و صنایع غذایی ترکیه به روسیه، در کوتاه مدت حاصل نشده، بلکه با تدوین استراتژی بلند مدت، اعطاء مشوق های صادراتی و رقابت پذیری قیمتی و کیفیتی حاصل شده است با مقایسه توانمندیها و زیرساخت های تولیدی- صادراتی محصولات کشاورزی ایران و ترکیه، کشور ترکیه واجد مزیت های متعددی می باشد که دولت و بنگاههای تولیدی- صادراتی و علی الخصوص صنایع غذایی و کشاورزی ایران می بایستی به تدریج ضعف ها را به قدرت و تهدیدها را به فرصت تبدیل نمایند.

با توجه به ارزش ۹ برابری صادراتی محصولاتی کشاورزی ترکیه نسبت به صادرات محصولات کشاورزی ایران به روسیه، جایگزین شدن ایران با ترکیه نیازمند، تلاش مضاعف دولت و بخش خصوصی در رفع چالش ها و موانع موجود تولیدی- صادراتی می باشد. علیرغم تولید انبوه محصولات باغی و صیفی و سبزی در ایران، متاسفانه سهم صادرات محصولات بخش کشاورزی نسبت به تولید اندک بوده و به همین دلیل تراز بازرگانی خارجی بخش کشاورزی ایران منفی بوده و اهتمام در صادرات و کسب سهم مناسب از بازار روسیه، تراز منفی بازرگانی خارجی این بخش را کاهش خواهد داد.

با وجود تولید انبوه محصولات باغی و صیفی به دلایل بالا بودن مصرف سرانه داخلی و ضایعات بالای محصولات و عدم بانک اطلاعاتی تولیدات در اقلیم های مختلف ایران، متاسفانه سهم صادرات بخش کشاورزی ناچیز می باشد. در ایران صادرات محصولات کشاورزی موکول به مازاد داخلی بوده و کشور فاقد برنامه تولید محصولات کشاورزی برای صادرات می باشد.

قیمت محصولات کشاورزی و دامی ایران به علت نرخ تورم بالا، گران بوده و به تدریج رقابت پذیری خود را از دست می دهد. دولت بایستی با اجرای سیاستهای اقتصادی مطلوب، تورم را تک رقمی نموده و از افزایش قیمت محصولات کشاورزی ممانعت نموده و وزارت جهاد کشاورزی به جای افزایش سالانه قیمت ها، به افزایش عملکرد و بهره وری توجه نموده و به جای افزایش قیمت ها به کشاورزان یارانه پرداخت نماید. با عنایت به کمبود منابع آب و تداوم خشکسالی در ایران، ارزآوری تعداد زیادی از محصولات کشاورزی به مراتب کمتر از ارزش آب مصرفی (آب مجازی) می باشد. بنابراین بایستی از تولید و صادرات محصولات آب بر خوردار شده، مزارع و باغات به سیستم آبیاری تحت فشار مجهز شده، عملکرد در هکتار محصولات افزایش داده شده و به ویژه برای تولید و صادرات محصولاتی نظیر: خیار، گوجه فرنگی، انواع کلم و فلفل و بادمجان از سیستم گلخانه ای استفاده شود. در تولید و صادرات محصولات کشاورزی به مزیت نسبی، مصرف آب کمتر، ارزش آفرینی صنایع تبدیلی و ارزش مبادله ای محصول در بازار جهانی توجه شود (در این ارتباط تولید و صادرات محصولات با آب بری کمتر و با ارزآوری بالا به ترتیب نظیر: پوشاک پنبه ای، روغن زیتون، پسته، زعفران و خشکبار، انگور، گوشت مرغ، لبنیات، رب، مرکبات شمال ایران و سیب مناطق سردسیر در اولویت قرار می گیرند).

باتوجه به توانمندیهای سایر کشورهای رقیب ایران نظیر: هند، پاکستان و مصر در بهره گیری از شرکت های بزرگ صادراتی و عرضه محصول با قیمت رقابتی، مهمترین راهکار توسعه صادرات محصولات کشاورزی و صنایع غذایی، به منظور جایگزینی با ترکیه، ثبت و ایجاد شرکت های بزرگ تامین و توزیع در بازارهای روسیه می باشد.

دولت می بایستی موانع صادراتی میان دو کشور را از طریق تعامل و تفاهم و طی برقراری جلسات با مدیران رده بالای دو کشور برطرف نماید و به منظور نفوذ سریع در بازارهای روسیه، دولت مشوق های ویژه ای را به صادرکنندگان پرداخت نماید. اعزام و پذیرش هیات های تجاری- نمایشگاهی دو کشور در اولویت قرار داده شده و صادرات به جمهوری ها و استان های خودمختار دور و نزدیک روسیه در اولویت قرار داده شود.

از طرفی صادرکنندگان ایرانی بایستی به صورت تشکل قوی بنییه و ثبت شرکت و ایجاد دفاتر صادراتی به طور مستقیم و بدون واسطه در بازار روسیه وارد شوند و به تدریج واسطه های آذربایجانی روسی زبان را حذف نمایند.

۲-۴ راهکارهای کوتاه مدت

- ۱- تلاش جهت حذف تعرفه محصولات کشاورزی و غذایی
- ۲- تلاش جهت حذف روادید برای فعالین اقتصادی
- ۳- تنظیم فهرست کالاهای صادراتی و محاسبه عوارض گمرکی بر اساس قیمت مندرج در اینویس^۱
- ۴- تلاش در راستای تسهیل تشریفات گمرکی فی مابین
- ۵- شناسایی ظرفیت ها ، فرهنگها و فرصتهای موجود در بازار روسیه با برگزاری همایش ها، سمینارها و نمایشگاههای بین المللی
- ۶- تنوع بخشی به محصولات صادراتی
- ۷- اعزام هیات های تجاری و رایزنان بازرگانی
- ۸- شبانه روزی اعلام نمودن گمرک در مرز روسیه
- ۹- کاهش نرخ حمل و نقل دریایی
- ۱۰- تالسیس دفتر تجاری در روسیه
- ۱۱- حضور گسترده در نمایشگاه های تخصصی کالا، خدمات، گردشگری و تکنولوژی روسیه
- ۱۲- تبلیغات در بازار روسیه
- ۱۳- تشکیل کنسرسیوم های قدرتمند صادراتی و حمایت از آنها
- ۱۴- افزایش کیفیت کالاهای صادراتی

---

^۱-invoice

منابع

- ۱- اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران
- ۲- اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران
- ۳- اتاق مشترک ایران و روسیه
- ۴- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
- ۵- بانک مرکزی فدراسیون روسیه
- ۶- سازمان توسعه تجارت
- ۷- گمرک جمهوری اسلامی ایران
- ۸- گمرک فدراسیون روسیه
- ۹- مرکز آمار ایران

- ۱۰- www.atlas.media.mit.edu
- ۱۱- ec.europa.eu
- ۱۲- www.imf.org
- ۱۳- www.worldsrichestcountries.com
- ۱۴- www.worldbank.org
- ۱۵- www.wto.org
- ۱۶- www.eng.customs.ru